

Rapport om ansvarsfull alkoholservering

Länsstyrelsen
Gävleborg

Rapport om ansvarsfull alkoholservering

Länsstyrelsen
Gävleborg

Margareta Andersson
Länsstyrelsen Gävleborg
April 2008

Innehållsförteckning

Innehåll	sid
Förord	2
Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Mål och Syfte	5
Organisation	6
Genomförande information, aktivitet och nådde vi målen?	6,7,8
Utåtriktad verksamhet	9
Nådde vi ut till den planerade målgruppen?	10
Hur mottogs metoden i länet?	10
Projektets fortsättning	11
Bilagor: Ungdoms- och berusningsstudier	

Förord

Antalet restauranger med serveringstillstånd har ökat och alkoholkonsumtionen på restauranger har ökat kraftigt de senaste åren, vilket har medfört en större risk för våld och skador. Studier visar att 80 % av misshandelsfallen i Sverige har ett samband med alkoholkonsumtion och att 40% av misshandelsfallen i Stockholm har ett samband med alkoholkonsumtion på restaurang.

År 2002 gav regeringen Statens Folkhälsoinstitut uppdraget att sprida arbetsmetoden Ansvarsfull alkoholserving i landet. Metoden bygger på samverkan mellan kommunerna, polisen och krogbranschen, utbildning i ansvarsfull alkoholserving samt en effektiv tillsyn. Målet är att minska det alkoholrelaterade våldet.

Under perioden 060601-071231 har Länsstyrelsen i Gävleborg i projektform arbetat med att sprida metoden i länets kommuner och om möjligt få den lokalt, politiskt förankrad och integrerad i ordinarie verksamheter.

Rapporten ger en inblick i det arbete som utförts i länet 2006 och 2007 och hur läget är inför 2008 då Länsstyrelsen fått förnyade projektmedel för att ytterligare sprida och förankra metoden.

Länsstyrelsens förhoppning är att samarbetet kring Ansvarsfull alkoholserving skall leda till att länet kan erbjuda ett tryggt och attraktivt krogliv.

Rapporten är skriven av Margareta Andersson, projektledare för Ansvarsfull alkoholserving.

Gävle i mars 2008

Christina Markstedt
Socialdirektör

Sammanfattning

Antalet restauranger har på senare år fördubblats. Samtidigt har alkoholkonsumtionen på restaurangerna ökat markant och med det risken för våld och skador.

Metoden Ansvarsfull alkoholserving förebygger alkoholrelaterade skador i restaurangmiljö. Den bygger på samverkan mellan myndigheter och restaurangbranschen, utbildning i Ansvarsfull alkoholserving samt en effektiv tillsyn. Metodens huvudsakliga målsättning är att färre kraftigt berusade personer eller underåriga skall serveras alkohol på krogen samt att det alkoholrelaterade våldet minskar. Sedan 2002 sprids arbetsmetoden till Sveriges kommuner och länsstyrelser av Statens Folkhälsoinstitut.

Sedan den 1 juni 2006 finns en projektledare anställd i Gävleborgs län med uppdrag att sprida metoden i länets tio kommuner. Rapporten avser perioden 060601 – 071231.

Målet i Gävleborgs län var det första året och i första hand att förankra och starta upp metoden i Gävle och Söderhamns kommuner, samt att minst fem av de tio kommunerna i länet kom igång med metoden. De övriga fem kommunerna förväntades arbeta enligt metoden till vissa delar innan utgången av 2007.

Det är sex av länets tio kommuner d v s Gävle, Söderhamn, Hudiksvall, Nordanstig, Ljusdal och Sandviken som arbetar enligt metoden. Referensgrupper finns och man har genomfört ungdoms- och berusningsstudier samt utbildningar i Ansvarsfull alkoholserving.

I de övriga fyra kommunerna d v s Bollnäs, Ovanåker, Hofors och Ockelbo, har tre kommuner genomfört ungdomsstudier och två av kommunerna har genomfört berusningsstudier. De politiska nämnderna har besökts och i två av de fyra kommunerna gav politikerna den kommunala alkoholhandläggaren uppdraget att börja arbeta efter metoden. I de två återstående kommunerna uppdrog man till alkoholhandläggaren att starta upp arbetet samt inkomma med ett underlag för beslut.

Vid utgången av 2007 ansöker Länsstyrelsen i Gävleborgs län om ytterligare projektmedel för att under 2008 fortsätta arbetet med att sprida metoden. Då arbete som rör förändring av attityder är ett långsiktigt arbete, är det inte möjligt att på ett och ett halvt år förankra, kartlägga, genomföra och göra uppföljningar. Tidsperspektivet är en viktig del i arbetet som avser Ansvarsfull alkoholserving.

Bakgrund

I regeringens nationella handlingsplan för att förebygga alkoholskador¹ framhålls att huvudinriktningen för den nationella alkoholpolitiken ska vara att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar samt att stimulera utvecklingen av målinriktade och samordnade förebyggande insatser på kommunal nivå och att stimulera ökad samverkan mellan lokala aktörer. Vidare krävs bland annat förstärkta insatser för att begränsa tillgängligheten och effektivisera insatserna för tillsyn och ansvarsfull alkoholserving.

Arbetsmetoden Ansvarsfull alkoholserving utvecklades som en del inom det s.k. STAD - projektet (Stockholm förebygger Alkohol och Droger) under åren 1995-2001. Utvärdering av STAD - projektet pågick kontinuerligt från 1997 till 2001. Mätningarna visade att restaurangerna betydligt oftare nekade berusade gäster alkohol vid projektets slut jämfört med innan – en förbättring med 65 procent.

Ett annat resultat var att krogpersonalen oftare sa nej till underåriga gäster – en förbättring med 13 procent. Detta visar att utbildningen var ett lyckat drag. Krögarna kände också att de blev professionellare, de blev stärkta i sin yrkesroll kring lagar och regler och kunde prata mer om situationen på krogen.

Efter den lyckosamma utvärderingen av STAD - projektet fick Statens folkhälsoinstitut i uppdrag av regeringen att intensifiera spridningen av metodpaketet ”Ansvarsfull alkoholserving” till Sveriges kommuner. Det övergripande målet är att minska antalet våldsbrott på och i anslutning till krogen. Utvärderingar visar att metoden fungerar lika bra i stora som små kommuner.

Regeringen beviljade den 15 september 2005 och den 14 december 2006 länsstyrelsen i Gävleborgs län medel för att sprida kunskap om metoden Ansvarsfull alkoholserving i länets kommuner och för att få igång främst fem kommuner under det första året och att övriga kommuner till vissa delar arbetar enligt metoden innan 2007 års utgång. En projektledare anställdes den 1 juni 2006.

¹ Prop.2005/6:30

Mål och syfte

Målsättningen med projektet var det första året i huvudsak att serveringsställen i fem av länets kommuner tillämpar metoden Ansvarsfull alkoholservering, med prioritering på Gävle och Söderhamns kommuner. Andra perioden av projektet under år 2007 var målsättningen att övriga kommuner i länet, om inte fullt ut så till vissa delar använder projektets metoder för att uppnå en bra tillämning av alkohollagen.

Syftet med hela projektet är att sänka berusningsnivån på krogen och sänka det krogrelaterade våldet. Vidare att påminna om alkohollagen som skyddslag och att man inte får servera ungdomar alkohol utan att förvissa sig om att de har fyllt 18 år.

- Projektledarens uppdrag var under första året att förankra och starta upp arbetet med metoden Ansvarsfull alkoholservering i Gävle och Söderhamns kommuner. Samt att minst fem kommuner kom igång med arbetet som följer den modell som presenterats av Statens Folkhälsoinstitut.
- Parallellt med detta arbete hade projektledaren till uppgift planera utbildningar som sedan genomfördes tillsammans med andra aktörer, exempelvis polismyndigheten samt kommunernas alkoholhandläggare och samordnare av drogförebyggande arbete.
- Projektledaren hade uppdraget att kartläggningar i ovan nämnda kommuner genomfördes. Samt att ungdoms- och berusningsstudier genomfördes före första utbildningstillfället och att uppföljande studier genomfördes efter utbildningen.
- I projektledarens uppdrag avseende de övriga åtta kommunerna i länet ingick att vara dessa behjälpliga helt eller till vissa delar. I de kommuner som redan arbetade enligt metoden kunde funktionen vara stödjande.
- Projektledaren hade till uppgift under andra perioden 2007, att förankra metoden i de politiska nämnderna. Främst i de fyra kommuner som ännu inte påbörjat arbetet med ansvarsfull alkoholservering.
- Uppdraget under den andra perioden var att få en överblick över vilka förutsättningar som fanns för att skapa ett nätverk i länet för ansvarsfull alkoholservering.

Förväntan från länsstyrelsen i Gävleborgs län var/är att de kommunala alkoholhandläggarna och/eller samordnare för alkohol- och drogfrågor ska ansvara för att arbetet enligt metoden fortsätter i permanent form.

Organisation

Projektarbetet leddes första perioden (060601-070531), av en styrgrupp bestående av projektledaren samt två företrädare från Länsstyrelsen, en enhetschef från Gävle Kommun och en enhetschef från Söderhamns Kommun. Den första perioden var projektledaren anställd av Gävle Kommun. Tre styrgruppsmöten genomfördes under perioden.

Den andra perioden (070601-071231), leddes projektet av en styrgrupp bestående av projektledaren, alkoholhandläggaren samt socialdirektören från Länsstyrelsen. Projektledaren var anställd av Länsstyrelsen under den andra perioden.

Genomförande, information, aktiviteter och nådde vi målen?

Alla kommunala alkoholhandläggare i länet samt i vissa kommuner den kommunala drogsamordnaren, har besökts i den egna kommunen av projektledaren, vissa vid flera tillfällen. De har fått information om länsstyrelsens och Statens Folkhälsoinstituts uppdrag gällande spridningen av metoden Ansvarsfull alkoholserving.

Alkoholhandläggaren och/eller drogsamordnaren i respektive kommun har då samtidigt beretts möjligheter att framföra om de önskar hjälp och stöd av projektledaren.

Information har förmedlats till de kommunala alkoholhandläggarna vid två tillfällen på länsstyrelsens årliga alkoholhandläggarräffar. Informationen har bestått av resultat från studier och hur varje kommun i länet arbetar med metoden. Dessutom har informerats om Statens Folkhälsoinstituts anordnade nätverksträffar för samtliga projektledare i riket.

Under hösten 2007 har undertecknad besökt de fyra kommunernas politiska nämnder som ännu inte arbetar enligt metoden. På samtliga av de fyra mötena uppdrogs åt de kommunala alkoholhandläggarna att starta arbetet enligt metoden i samverkan och med stöd av projektledaren.

I Bollnäs kommun inbjöds i november månad 2007 alla krögare, poliser och politiker till en informationsträff om arbetsmetoden ett tjugotal personer kom och lyssnade på informationen.

För att fördjupa samverkan mellan länets kommuner och skapa ett nätverk för Ansvarsfull alkoholservice i länet, inbjöds alla de kommunala alkoholhandläggarna och alla representanter i de sex referensgrupperna som finns i länet till en informations- och nätverksträff.

Träffen förlades på en restaurang i Järvsö där vi under en förmiddag resonerade och diskuterade metoden, information utbyttes och dagen avslutades med en gemensam jullunch.

Sammanlagt 22 personer deltog på träffen varav fem representerade krogbranschen och fem poliser representerade polismyndigheten i sex närpolisområden och nio kommunala alkoholhandläggare representerade sju kommuner, en kommunal drogsamordnare, alkoholhandläggaren på länsstyrelsen samt undertecknad.

Ett av målen som angavs i ansökan om projektmedel var att projektledaren skulle hjälpa Gävle och Söderhamns kommuner att komma igång med arbetsmetoden. Projektledarens anställning blev således placerad på Gävle Kommun det första året.

I ovan nämnda kommuner genomfördes kartläggning² i vilken ingår att dels genomföra studier, dels ta reda på basfakta och statistik inom olika områden samt att välja ut ett antal serveringsställen för att genomföra krögarintervjuer med tillståndshavaren.

Intervjuerna³ genomfördes på ett tjugotal serveringsställen i Gävle av projektledaren. I Söderhamn genomfördes intervjuerna på ett tjugotal serveringsställen men i samarbete mellan den kommunala alkoholhandläggaren och projektledaren.

Ytterligare mål i ansökan var att fem kommuner i länet skulle arbeta enligt metoden år 2007. Målet är uppfyllt eftersom sex av länets tio kommuner arbetar enligt Ansvarsfull alkoholservice. Det är Hudiksvall, Ljusdal, Nordanstig, Sandviken, Gävle och Söderhamn som arbetar helt enligt metoden.

Målet att övriga fyra kommuner d v s Hofors, Ockelbo, Bollnäs och Ovanåker innan utgången av 2007 använder metoden för att uppnå en bra tillämpning av alkohollagen är till vissa delar uppfyllt.

² Kartläggningar Gävle och Söderhamn, se delrapport, dnr 704-8806-05.

³ Sammanställning av intervjuer i Gävle, se delrapport, dnr 704-8806-05.

Berusningsstudier⁴ har genomförts i sju av länets tio kommuner, i fyra av dessa sju har även uppföljande studier genomförts.

I länet har ungdomsstudier⁵ genomförts i nio kommuner, i fyra av dessa nio har även uppföljande ungdomsstudier genomförts.

I Gävle genomfördes i samband med ungdomsstudierna även en jämförelse⁶ av två stycken genomförda ungdomsstudier. Styrgruppen ville se om det var skillnad på servering till flickor och pojkar. Jämförelsen genomfördes på fyra serveringsställen.

Referensgrupper bestående av representanter från kommunen, polismyndigheten samt krögare är bildade i Nordanstig, Hudiksvall, Ljusdal, Sandviken, Gävle och Söderhamn. Ovanstående sex kommuner har genomfört utbildningar i Ansvarsfull alkoholserving under perioden. Sandviken, Gävle och Söderhamns kommuner har genomfört fler än en utbildning under perioden.

Bollnäs och Ovanåkers kommuner har startat upp kartläggningsarbetet.

Hofors kommun har fattat beslut om att de ska arbeta enligt metoden. Vid en träff med krögarna visade de ett stort intresse för ett samarbete och uttryckte viljan att genomgå utbildning i Ansvarsfull alkoholserving.

Ockelbo kommun gav vid ett sammanträde med politiker i socialnämnden den 20 september 2007, chefen för individ och familj uppdraget att starta upp arbete med metoden samt att inkomma med ett underlag med ett förslag till beslut.

Alla kommuner i länet utom Hofors kommun, har genomfört studier med ungdomar, vilka gör försök till köp av starköl, på i förväg utvalda serveringsställen.

Hofors kommun planerar att genomföra ungdomsstudier under 2008.

I Bollnäs och Ovanåkers kommuner har överserveringsstudier genomförts.

⁴ Sammanställning av berusningsstudier, enligt bilaga 1

⁵ Sammanställning av ungdomsstudier, enligt bilaga 2

⁶ Jämförelse av två genomförda ungdomsstudier, se delrapport, dnr 704-8806-05.

Utåtriktad verksamhet

Högskolan i Gävle önskade hösten 2006 få information om projektet av projektledaren. Vid ett tillfälle träffade projektledaren ett 60 tal studenter och informerade om Ansvarsfull alkoholserving.

Övrig verksamhet inom ovanstående period som projektledaren medverkat i har varit Statens Folkhälsoinstituts nätverksträffar. Under projekttiden har alla projektledare för Ansvarsfull alkoholserving i riket inbjudits till ett 15-tal träffar anordnade av Statens Folkhälsoinstitut.

Vid varje träff har informerats om Statens Folkhälsoinstituts fortsatta arbete med Ansvarsfull alkoholserving, diskussioner har förts i ämnet och erfarenheter har utbytt, varje län har haft representanter som medverkat, det har varit projektledare samt handläggare, samordnare och konsulenter från länsstyrelsen. Träffarna har för det mesta haft sitt säte i Stockholm och vissa av träffarna har sträckt sig från lunch till lunch.

Vid ca elva tillfällen under perioden har regions träffar genomförts. Inledningsvis var det mittregionen d v s Gävleborgs län, Örebro län, Västmanlands län, Dalarnas län, Värmlands län, Södermanlands län samt Uppsala län som valde att träffas och utbyta erfarenheter med varandra. Vid de senare träffarna har även Stockholms län medverkat på träffarna.

På ovanstående möten har projektledarna själva träffats och resonerat och diskuterat projektarbetet och olika tillvägagångssätt. Vi har delat med oss av material till varandra och tipsat om hur vi kan genomföra olika delar av projektet. De flesta av träffarna har skett i anslutning till nätverksträffarna så att de som hade lång resväg inte skulle behöva resa ytterligare en dag.

Statens Folkhälsoinstitut anordnade en projektledarutbildning för projektledarna i Ansvarsfull alkoholserving.

Örebro län anordnade en utbildningsdag för polisen och alkoholhandläggare i sitt län. Projektledaren och alkoholhandläggaren på länsstyrelsen i Gävleborgs län inbjöds att närvara vid utbildningen som hölls i Karlskoga.

Projektledaren inbjöds och närvarade vid en tillsynskonferens i Emmaboda anordnad av Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Nådde projektet ut till den planerade målgruppen?

Kommunerna, polisen, och krögarna har i första hand varit den planerade målgruppen. Projektet har nått ut till alkoholhandläggarna i alla tio kommuner och projektledaren har medverkat i fem av länets kommuner på de politiska nämnderna.

Medverkan och information till de politiska nämnderna har i första hand genomförts i de fyra kommuner som inte redan har är igång med att arbeta enligt metoden.

Länsstyrelsen erbjöd en länsövergripande utbildning⁷ för politikerna i länet den 18 april 2007. Vid det tillfället hade projektledaren tillsammans med Linda Brännström, Statens Folkhälsoinstitut, en timme till förfogande att prata om arbetsmetoden. Det väckte intresse och medförde att politikerna i de kommuner som inte var igång med arbetet enligt metoden själva önskade mer information på sina nämnder.

Hur mottogs metoden i länet?

Projektledarens uppfattning var till en början att vissa kommuner och/eller personer var skeptiska till metoden. En del ansåg att den inte skulle kunna användas i våra relativt små kommuner. Några uttryckte en trötthet mot myndigheterna som återigen vill skapa samverkansgrupper vilka ändå inte kommer att finnas kvar efter en tid.

Vart efter projekttiden har gått och berörda har fått mer information och kunskaper om metoden och syftet med denna har de som varit kritiska mot metoden som arbetsredskap ändrat uppfattning eller åtminstone valt att ge metoden en chans.

Uppfattningen är att budskapet handlar om att skapa ett samverkansklimat där allas röster är lika värda. Att varaktigheten i arbetet är ett gemensamt ansvar där politiska beslut ligger till grund. Att samverkan är lika viktig mellan myndigheter, som mellan bransch och myndigheter.

⁷ Inbjudan till politikerutbildning, se delrapport, dnr 704-8806-05

Projektets fortsättning

I länsstyrelsernas regelringsbrev för budgetåret 2008 står att läsa att länsstyrelserna skall verka för att metoden Ansvarsfull alkoholserving eller annan likvärdig evidensbaserad metod sprids i kommunerna i respektive län så att arbetet ska kunna ingå i kommunernas ordinarie arbete.

Inför 2008 kommer ytterligare projektmedel sökas för att anställa en samordnare för Ansvarsfull alkoholserving på heltid.

Den personen ska genomgå tillsynsutbildningen tillsammans med ytterligare en person från länsstyrelsen v 8 i Sundsvall. I samverkan med de två poliser i länet som också kommer att genomgå utbildningen, skall sedan en plan läggas upp på hur erfarenheterna från den utbildningen ska nå ut till övriga poliser och kommunala alkoholhandläggare i länet.

Samordnaren har även under 2008 en stor uppgift att stötta och även praktiskt hjälpa de kommuner som nu är i startgroparna och vill börja arbeta enligt metoden. Samordnaren bör också fungera som ett stöd för de kommuner som är igång med arbetet enligt metoden.

Det är ett flertal av de kommunala alkoholhandläggarna i länet som önskar och även anser att projektledare/samordnare funktionen bör finnas kvar som en stödjande funktion på länsstyrelsen.

För att skapa ett klimat där ett utbyte av erfarenheter sker över kommungränserna bör det nätverk med alla personer som arbetar med ansvarsfull alkoholserving i länet, och som träffades i december 2007, återigen träffas och delge varandra om hur arbetet fortlöper och vidareutveckla hur vi kan samverka i länet.

Under 2008 bör former för samverkan mellan länsamordnare och samordnaren för ansvarsfull alkoholserving hittas. Stödfunktionen som samordnaren för Ansvarsfull alkoholserving har haft under projekttiden föreslås övergå att ingå i länsamordnarens ordinarie arbetsuppgifter.

Uppföljande studier bör genomföras i de kommuner som genomfört studier tidigare även om man genomfört uppföljande studier under projektiden bör de genomföras vid ytterligare tillfällen om man har haft utbildningar och arbetat effektivt med tillsynen efter den senaste uppföljningen.

Berusningsstudier 2006/07

		sålde	nekade
<i>Hudiksvall(04)</i>	13 besök 6 serverade	46%	54%
Hudiksvall	10 besök 2 serverade	20%	80%
Sandviken	14 besök 6 serverade	42%	58%
Söderhamn(1)	11 besök 9 serverade	81%	19%
Söderhamn(2)	11 besök 8 serverade	72%	28%
<i>Ljusdal(04) 11 besök</i>	5 serverade	45%	55%
Ljusdal	9 besök 3 serverade	33%	67%
Gävle (1)	16 besök 3 serverade	18%	82%
Gävle (2)	12 besök 2 serverade	16%	84%
Bollnäs/Ovanåker	15 besök 7 serverade	46%	54%

Ungdomsstudier 2006/07

		sålde	nekade
<i>Hudiksvall(04)</i>	10 besök	20%	80%
Hudiksvall	13 besök	15%	85%
Sandviken (05)	26 besök	34%	66%
Söderhamn(1)	17 besök	52%	48%
Söderhamn(2)	18 besök	16%	84%
<i>Ljusdal(04) 10 besök</i>	1 serverade	10%	90%
Ljusdal	8 besök	12%	88%
Gävle (1)	29 besök	51%	49%
Gävle (2)	18 besök	16%	84%
Nordanstig 7 besök	1 serverade	14%	86%
Ockelbo	5 besök	20%	80%
Ovanåker	6 besök		100%
Bollnäs	13 besök	15%	85%

Länsstyrelsens rapporter 2008

- 2008:1 En brandhistorisk analys av Rossenområdet i västra Hälsingland
- 2008:2 Artkartering av fladdermöss i Gävleborgs län 2007
- 2008:3 Inventering av strandmiljöer vid Österfärnebo och Hedesunda på jakt efter strandsandjägare, Cicindela maritima, år 2007
- 2008:4 Inventering av skyddsvärda träd i kulturlandskapet i Gävleborgs län
- 2008:5 Rapport om ansvarsfull alkoholserving

Länsstyrelsen Gävleborg
Tryck: Arkitektkopia i Gävle
Rapportnr: 2008:05
ISSN: 0284-5954
Upplaga: 100 ex

Länsstyrelsen
Gävleborg